

George Eduard ROGHINĂ

Hotărârile „pilot” ale Curții Europene a Drepturilor Omului – remediu indirect efectiv pentru încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către state?

I. Considerații introductive

Instanța jurisdicțională europeană de la Strasbourg – confruntată, pe de o parte, cu o multitudine de cauze în care este reclamată încălcarea aceluiași drept convențional, având o origine similară, iar pe de altă parte, cu lipsa de reacție a statelor membre ale Consiliului Europei și a Statelor Părți la Convenția europeană a drepturilor omului în a răspunde solicitărilor Curții și de a remedia „efectiv” situația problematică – a fost nevoită să găsească și pe cale pretoriană¹ o soluție viabilă, care să se încadreze pe deplin „liniilor directoare” ale Convenției, respectiv care să se impună Statelor Părți prin forța argumentației, de natură a le determina, în cazul unei condamnări, să îndeplinească întocmai și cu bună-credință obligațiile circumscrise „executării hotărârilor” pronunțate de ea.

Pentru fundamentarea propriului ei demers, Curtea s-a axat în principal pe argumentele de text existente în art. 1 coroborat cu art. 14 și 35 din Convenție. Primele două norme convenționale amintite instituie principiul „loialității convenționale”, în sensul că „Înaltele Părți contractante recunosc oricărei persoane, fără nicio deosebire², aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Titlul I al Convenției europene a drepturilor și libertăților fundamentale”³. De asemenea, instanța europeană „nu poate fi sesizată decât după epuizarea căilor de recurs interne, așa cum se înțelege din principiile de drept internațional general recunoscute, și într-un termen de 6 luni, începând cu data deciziei interne definitive”. Din economia acestor din urmă texte

---

¹ Alături de „reforma pe cale pretoriană” a mecanismului jurisdicțional al instanței europene de contencios al drepturilor omului realizată de însăși instanța de la Strasbourg, actualmente, sunt de remarcat și reformele – cu același rol de eficientizare al sistemului european de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului – întreprinse și instituite prin intermediul Protocolului nr. 11 Adițional la Convenție (intrat în vigoare la 1 noiembrie 1998), respectiv Protocolului nr. 14 Adițional la Convenție – recent ratificat de către Rusia (și intrat în vigoare la 1 iunie 2010) –, la Convenția europeană a drepturilor omului.

² „Bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație” (art. 14 din Convenția europeană a drepturilor omului – Interzicerea discriminării).

³ „Se poate lesne observa că textul art. 1 vorbește numai despre drepturile și libertățile definite de Convenție; autorii ei nu puteau face referire la cele prevăzute de protocoalele sale adiționale. Or, dispozițiile acestora fac parte din Convenție și alcătuiesc, împreună cu acestea, un tot unitar, un corp comun. De aceea, art. 1 trebuie a fi citit în sensul că statele contractante recunosc persoanelor aflate sub jurisdicția lor toate drepturile definite de Convenție și de protocoalele sale adiționale” (*C. Bîrsan*, Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 56-57).

rezultă așadar necesitatea respectării principiului subsidiarității⁴, potrivit cu care asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului are a fi realizată, în primul rând, în ordinea juridică internă (națională) a statelor membre, și numai ulterior – dacă o atare respectare nu este efectiv îndeplinită – este posibilă și îndreptățită incidența jurisdicției instanței europene de contencios al drepturilor omului. În acest sens, Curtea a decis⁵, cu valoare de principiu, că, în examinarea oricărei cauze ce pune în discuție o pretinsă încălcare a unui drept apărut de Convenție și/sau protocoalele sale adiționale, ea trebuie să țină seama de natura particulară a Convenției, „instrument al ordinii publice europene de protecție a ființelor umane” și de rolul ei, care este fixat de art. 19, și anume „asigurarea respectării angajamentelor asumate de statele contractante la Convenție”⁶. Totodată, în acord cu normele convenționale, acest principiu al subsidiarității este specific nu doar instrumentului internațional regional (european), ci și dreptului internațional în general⁷.

⁴ Curtea a decis că statele se bucură de o mare libertate în alegerea mijloacelor de natură a permite sistemelor judiciare să respecte exigențele Convenției. Având în vedere că obligația ce incumbă statelor este una de rezultat, misiunea Curții se rezumă la a examina dacă mijloacele alese de ele în acest domeniu conduc la rezultatele care sunt compatibile cu dispozițiile Convenției. Potrivit dispozițiilor art. 19 din Convenție, sarcina Curții constă în a asigura respectarea angajamentului asumat de către statele contractante. Rezultă, așadar, subsidiaritatea mecanismului de control al Curții, în raport cu sistemele naționale care garantează drepturile omului. Consacrarea unui astfel de principiu este legitimă în măsura în care autoritățile naționale sunt cel mai bine plasate, *a priori*, pentru a aprecia probele prezentate în fața lor. În cazul în care Curtea trebuie să se pronunțe în ultimă instanță cu privire la respectarea exigențelor Convenției, aceasta nu poate substitui aprecierii autorităților naționale o altă apreciere a ceea ce ar putea fi cea mai bună politică în materie. Obiectivul Convenției nu este de a înlocui drepturile naționale, ci de a atenua eventualele deficiențe constatate. Pentru analiza principiului jurisprudențial al subsidiarității specific sistemului european de protecție a drepturilor omului instituit de Convenția europeană a drepturilor omului, a se vedea *B. Selezjan-Gușan*, Protecția europeană a drepturilor omului, ed. a IV-a, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 36-44.

⁵ CEDO, cauza *Loizidou c. Turcia*, hotărârea din 23 martie 1995; cauza *Cipru c. Turcia*, hotărârea din 10 mai 2001; cauza *Garcia Ruiz c. Spania*, hotărârea din 21 ianuarie 1999, în *C. Bîrsan*, op. cit., p. 1023-1024.

⁶ În cadrul *Conferinței la Nivel Înalt privind Viitorul Curții Europene a Drepturilor Omului* (Interlaken, 18-19 februarie 2010), din inițiativa Președinției elvețiene a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei s-a reafirmat (pct. B. 4. din Planul de acțiune privind implementarea Convenției la nivel național) aspectul potrivit căruia „responsabilitatea primară în asigurarea aplicării și interpretării Convenției revine Statelor Părți, fapt pentru care este recomandat ca ele să se angajeze în continuare în: a) procesul de creștere a gradului de cunoaștere, de către autoritățile statelor naționale, a semnificației standardelor convenționale (și să asigure aplicarea lor); b) executarea întocmai și cu bună-credință a hotărârilor Curții la care sunt parte, asigurându-se că sunt întreprinse cele mai bune măsuri în vederea prevenirii încălcărilor similare viitoare; c) însușirea jurisprudenței evolutive a instanței europene, cu o optică ce ia în considerare – în situația în care aceeași problemă de principiu se regăsește și în ordinea sa juridică internă – concluziile desprinse dintr-o hotărâre prin care s-a constatat violarea Convenției de către un alt stat; d) garantarea faptului (prin instituirea de noi remedii judiciare, fie ele de natură particulară sau generală) că orice persoană cu o pretenție argumentată privind încălcarea drepturilor și libertăților consfințite în Convenție are la dispoziție un remediu efectiv în fața unei autorități statale competente în materia acordării unei reparații adecvate; e) cunoașterea stadiului de implementare a Recomandărilor adoptate – de Comitetul de Miniștri – pentru a ajuta Statele Părți să-și îndeplinească obligațiile.

⁷ Atributul interpretării și aplicării normelor de drept intern revine, în primul rând, autorităților naționale ale statului în cauză, în special instanțelor sale judecătorești. Regula potrivit căreia recursurile interne trebuie să fie epuizate înaintea angajării unei proceduri internaționale este o regulă bine stabilită în

În același context, al „motivării” hotărârilor „pilot”, instanța de la Strasbourg a făcut referiri la art. 41 și 46 din Convenție. Într-adevăr, în baza art. 41 din Convenție, Curtea este în măsură să soluționeze cauza aflată pe rolul ei, cu privire strict la situația reclamantului (a părții lezate), prin acordarea unei reparații echitabile, însă numai cu condiția *sine qua non* a existenței unei transgresări a Convenției sau a protocoalelor sale și a unei insuficiente și incomplete înlăturări a consecințelor acestei încălcări de către mecanismul statal consfințit de dreptul intern al uneia dintre Înaltele Părți contractante⁸. După prevede art. 46 – Forța obligatorie și executarea hotărârilor organului jurisdicțional european, „Înaltele Părți contractante se obligă să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții, pronunțate în cauzele în care sunt părți” (§ 1), acestea (hotărârile) urmând a fi transmise Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei cu scopul și rolul de a supraveghea executarea acestora (§ 2)⁹. În această din urmă normă cu conținut general¹⁰ în privința obligației de conformare – a Statelor Părți la Convenție – la

dreptul internațional cutumiar. Într-adevăr, Curtea Internațională de Justiție aprecia, în cauza *Interhandel* [cauza *Elveția c. SUA*, hotărârea din 21 martie 1959], faptul că obiectul respectivului diferend internațional justifică, în situațiile concrete ale speței, cerința parcurgerii preliminare a tuturor căilor judiciare interne [„Înainte de a se recurge la jurisdicția internațională este necesar ca statul în care s-a produs o încălcare să o poată remedia, prin propriile mijloace, în cadrul ordinii sale juridice interne, dat fiind faptul că eventualitatea obținerii de către reclamant, în mod temeinic și legal, a pretenției sale prin intermediul hotărârilor pronunțate de către instanțele judiciare interne va lipsi de obiect diferendul reclamat în fața instanțelor internaționale” – opinia unuia dintre judecătorii diferendului (<http://www.icj-cij.org/docket/files/34/2297.pdf>, p. 28-29)]. Principiul subsidiarității este cel care stă la baza oricărui mecanism de protecție a drepturilor omului, fie el cu „vocație universală”, fie cu „vocație europeană”.

⁸ Art. 41 din Convenție – Satisfacția – prevede următorul aspect, și anume: „Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înalțelor Părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă”. Atunci când un reclamant pretinde că în fața Curții că i-a fost încălcat un drept garantat de Convenție sau/și de protocoalele sale adiționale, jurisdicția europeană este chemată să controleze modul în care toate autoritățile naționale, în primul rând cele judiciare, au aplicat dispozițiile Convenției. Acest control nu este „de ordin general”, ci privește o cauză concretă dedusă examinării ei.

⁹ În cazul în care Comitetul Miniștrilor consideră că supravegherea executării unei hotărâri definitive este împiedicată de o dificultate în interpretare a acestei hotărâri, el poate sesiza Curtea pentru a se pronunța asupra acestei probleme de interpretare. Decizia cu privire la sesizarea Curții se ia prin vot cu o majoritate de două treimi din numărul reprezentanților care au dreptul de a participa la lucrările Comitetului Miniștrilor (art. 47 § 3). În cazul în care Comitetul Miniștrilor consideră că o Înaltă Parte contractantă refuză să se conformeze unei hotărâri definitive pronunțate într-un litigiu în care este parte, acesta poate, după ce a pus în întârziere Înalta Parte contractantă, să sesizeze Curtea cu privire la problema respectării de către aceasta a obligației prevăzute la art. 46 § 1, printr-o decizie luată cu votul majorității de două treimi din numărul reprezentanților cu drept de a participa la lucrările Comitetului Miniștrilor (art. 47 § 3). Dacă Curtea constată o încălcare a prevederilor alin. (1), trimite cauza Comitetului Miniștrilor pentru ca acesta să examineze măsurile care se impun. Dacă Curtea constată că nu s-a produs o încălcare a prevederilor art. 46 § 1, va transmite cauza Comitetului Miniștrilor, care va decide încetarea supravegherii executării (art. 46 § 2). Rezultă, așadar, că pe tărâmul executării hotărârilor Curții este posibil a fi constatate situații de „încălcare structurală” a unor drepturi prevăzute de Convenție.

¹⁰ În literatura de specialitate, în materia drepturilor omului s-a remarcat judicios aspectul că, prin efectul de suspendare a examinării cererilor similare (din perspectiva reclamanților în aceste cauze), respectiv prin cel de indicare a unor măsuri cu caracter general (din perspectiva Statelor Părți) de tip legislativ sau administrativ, „natura hotărârilor «pilot» poate părea una controversată”. Mai cu seamă, datorită

hotărârile definitive ale instanței europene, Curtea a considerat și a găsit judicios faptul că, prin intermediul unei hotărâri pronunțate asupra unei cereri aflate pe rolul ei, va putea impune statului pârât și obligații care să excedă sferei soluției date cazului concret, dar, bineînțeles, cu condiția să se circumscrie finalității necesare de înlăturare pe viitor, în cadrul ordinii juridice interne a statelor membre ale Consiliului European, a deficiențelor constatate în situația faptică concretă a unui caz supus analizei sale.

II. Caracterul declarativ și cel relativ (efectul *inter partes*) al hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului fundamentat pe „autoritatea de lucru judecat” a unor atare hotărâri și „efectul *erga omnes*” greșit pe „autoritatea de lucru interpretat” a jurisprudenței instanței europene

Curtea a decis în mod constant că hotărârile sale au un caracter declarativ, statul condamnat fiind chemat a alege mijloacele juridice de natură să conducă la executarea acestora. Art. 46 § 1 statuează *in fine* faptul că statele s-au angajat să se conformeze deciziilor instanței europene „în litigiile în care ele sunt părți”. Aceasta înseamnă că o hotărâre a instanței europene nu produce efecte *erga omnes*, ci *inter partes*, cel puțin din punct de vedere al dimensiunii teoretice referindu-se doar la părțile litigiului – reclamantul și statul în cauză¹¹. Tot astfel, hotărârea prin care se constată existența unei încălcări – a drepturilor și libertăților garantate și protejuate de Convenție – denunțată de reclamant prin cererea sa nu constituie, prin ea însăși, „titlu executoriu” pe teritoriul statului respectiv sau „titlu” care să poată fi investit cu formulă executorie. Statul condamnat este cel care trebuie să asigure și să realizeze într-o manieră concretă și efectivă, prin mijloace adecvate¹², executarea hotărârii.

implicării Curții în politica respectivelor hotărâri (prin Regula 61 de codificare a „procedurii hotărârilor «pilot»”) „se pune în discuție pregnant (spre deosebire de «hotărârile obișnuite») principiul convențional al suveranității” mecanismului european de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului (B. Selejan-Gușan, Efectele hotărârilor „pilot” ale Curții Europene a Drepturilor Omului asupra dreptului național: o temă de reflecție actuală, în Revista de Drept Public nr. 1/2011, p. 79).

¹¹ „În literatura de specialitate consacrată Convenției s-a arătat că *autoritatea de lucru judecat* a hotărârilor Curții Europene are a fi distinsă de ceea ce s-ar putea numi *autoritatea de lucru interpretat* a jurisprudenței instanței europene, dat fiind faptul că aceasta din urmă este cea care îndreptățește depășirea limitelor cazurilor concrete soluționate de ea și produce efecte *erga omnes*”. În acest sens a se vedea C. Birsan, op. cit., p. 1554-1557 și 1574 și C.-L. Popescu, Protecția internațională a drepturilor omului, Ed. All Beck, București, 2000, p. 270.

¹² *Exempli gratia*, dacă încălcarea constatată de Curte prin decizia sa s-a produs printr-o hotărâre judecătorească internă, prin ipoteză definitivă și irevocabilă (în materie penală) sau irevocabilă (în materie civilă), cea mai adecvată soluție pentru a asigura punerea în conformitate a situației reclamantului pe plan național cu decizia instanței europene este, potrivit Recomandării (2000)2 a Comitetului de Miniștri al Consiliului European, instituirea unei proceduri de revizuire a hotărârii interne în discuție. Recomandarea (2000)2 privitoare la „reexaminarea sau redeschiderea unor cauze la nivel intern ca urmare a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului” precizează că „având în vedere obligația unui stat contractant – condamnat de instanța europeană pentru încălcarea unui drept garantat de Convenție – de a executa hotărârea acesteia și posibilitatea lăsată acestui stat de a determina ce măsuri apar ca fiind adecvate pentru a realiza *restitutio in integrum*, ținând seama de mijloacele juridice pe plan național și de faptul că, în anumite situații, mijlocul cel mai eficace de realizare a repunerii reclamantului în situația anterioară este reexaminarea sau redeschiderea procedurii în cauza dată”, Comitetul Miniștrilor „invită (...) statele contractante să asigure existența la nivel intern a unor posibilități adecvate de a realiza, în măsura posibilului, *restitutio in integrum*

Cu toate acestea, nu trebuie pierdut din vedere faptul că obligația de a executa o hotărâre cu caracter declarativ producătoare de efecte juridice *inter partes* a fost asumată, prin Convenție (art. 46), de către fiecare stat față de întreaga comunitate a statelor contractante și că „forța obligatorie” a hotărârilor instanței europene depășește cu mult cadrul individual al procedurii soluționării unei cauze și al rezultatului acesteia, respectiv însăși hotărârea Curții prin care se constată existența încălcării unui drept garantat de Convenție al cărui titular este reclamantul. În concret, ea privește, în egală măsură, și necesitatea adoptării unor măsuri de ordin general și individual (punctuale) în ordinea juridică internă, menite a înlătura producerea, în viitor, a unor încălcări de genul celor evidențiate prin hotărârea instanței europene ce are a fi executată de statul în cauză¹³. Din aserțiunea anterioară se desprinde, așadar, aspectul potrivit cu care obligația juridică impusă unuia dintre statele contractante – printr-o hotărâre de condamnare – are în conținut două categorii de măsuri, și anume o primă categorie de măsuri individuale ce privesc numai redresarea situației reclamantului/repunerea sa în situația anterioară faptei prejudiciate prin modalitatea juridică *restitutio in integrum*¹⁴, respectiv o a doua ce se referă la necesitatea adoptării unor măsuri cu caracter general prin raportare tocmai la situația faptică reclamată – generată de însăși existența, în „legislația națională” sau în „practica autorităților statale”, a unor reglementări, dispoziții și/sau acțiuni ori inacțiuni ale acestora din urmă contrare prevederilor Convenției.

Pornind de la „evidența” potrivit căreia jurisprudența instanței europene a drepturilor omului se înfățișează drept un veritabil instrument de armonizare a regimurilor juridice naționale ale drepturilor omului ale statelor contractante, prin luarea în considerare a standardului minim de protecție dat de prevederile Convenției, se poate menționa, pe drept cuvânt, că „autoritatea de lucru interpretat” – ce depășește cadrul individual al cazurilor concrete soluționate de Curte – autoritate specifică jurisprudenței sale ca rezultat al interpretării și aplicării dispozițiilor Convenției¹⁵, produce efecte *erga omnes*.

și le încurajează să examineze sistemele lor juridice spre a se asigura că acestea conțin posibilități adecvate pentru reexaminarea cauzei, inclusiv prin redeschiderea procedurii (soluționării ei), în situația în care Curtea a constat o încălcare a Convenției” (*C. Bîrsan*, op. cit., p. 1560).

¹³ În cauza *Scozzari și Giunta c. Italia*, hotărârea din 13 iulie 2000, Curtea a statuat în sensul că „statul pârât, ținut responsabil de o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale adiționale, este chemat nu numai să plătească reclamantului sumele acordate cu titlu de satisfacție echitabilă, dar și să aleagă, sub controlul organului executiv (Comitetul de Miniștri) al Consiliului European, măsurile generale și/sau, dacă este cazul, măsurile individuale pe care trebuie să le adopte în ordinea sa juridică internă, spre a pune capăt încălcării constatate de Curte și a-i înlătura, în limita posibilităților, toate consecințele”. În cauza *Maestri c. Italia*, hotărârea din 17 februarie 2004, instanța europeană a precizat că statele contractante s-au obligat prin ratificarea Convenției „să depună toate diligențele, să întreprindă toate demersurile pentru ca dreptul intern să fie pe deplin compatibil cu dispozițiile ei, respectiv să elimine orice eventual obstacol, de fapt sau de drept, la redresarea efectivă a situației reclamantului”.

¹⁴ Modalitățile practice de natură a conduce la repunerea victimei în situația anterioară depind de natura încălcării constatate de instanța europeană prin hotărârea ce are a fi executată de statul în cauză – acesta beneficiind de o „marjă de apreciere” în alegerea celor ce apar ca fiind adecvate.

¹⁵ „Potrivit art. 32 din Convenție, misiunea specifică a instanței europene este interpretarea și aplicarea prevederilor acesteia. Pornind de la această dispoziție, prin luarea în considerare a faptului că sistemul european de protecție a drepturilor omului este un sistem de garanție colectivă a acestor drepturi, bazat nu pe reciprocitate, ci pe angajamentul comun al statelor contractante de a asigura respectarea lor, s-a spus pe bună dreptate că eficacitatea dreptului european al drepturilor omului nu ar putea fi variabilă,

III. Regula 61 din Regulamentul Curții Europene a Drepturilor Omului: codificarea procedurii hotărârii „pilot”

La 17 noiembrie 2010, Comisia pentru probleme juridice și drepturile omului din cadrul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei a adoptat al 7-lea Raport privind punerea în aplicare a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului¹⁶. Comisia a analizat situația a nouă state în care probleme structurale majore au condus la violări repetate ale Convenției europene, precum și la utilizarea procedurii hotărârilor „pilot”: Bulgaria, Grecia, Italia, Moldova, Polonia, România, Federația Rusă, Turcia și Ucraina. Problemele majore continuă să fie durata excesivă a procedurilor judiciare (Italia, România), neexecutarea deciziilor judiciare interne (Ucraina și Rusia), relele tratamente practicate de funcționarii forțelor de ordine și absența unor anchete eficiente în acest sens (în special în Rusia și Moldova), detenția ilegală sau durata excesivă de detenție (Moldova, Polonia, Rusia și Ucraina). De aceea, considerând că aceste probleme sunt îngrijorătoare, aducând atingere „preeminenței dreptului” în statele respective, a făcut o serie de recomandări pentru fiecare stat în cauză în vederea remedierii problemelor sistemice care continuă să genereze numeroase cereri repetitive în fața Curții și care implică periclitatează eficacitatea sistemului european de protecție a drepturilor omului¹⁷.

Pe același plan, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a introdus o nouă reglementare care codifică „procedura hotărârii «pilot»” actuală¹⁸, aplicabilă în cazul în care există o disfuncționalitate sistemică sau structurală în țara vizată, care a determinat sau are potențialul să determine înaintarea unor cereri similare Curții. Având în vedere experiența Curții în implementarea acestei proceduri în diferite țări și situații, noua reglementare introduce un cadru normativ clar pentru procedura hotărârii „pilot”. Este vorba de Regula 61 care a fost inclusă în Regulamentul¹⁹ Curții de la Strasbourg din data de 1 aprilie 2011, astfel fiind implementată cerința stabilită în Declarația Finală a Conferinței de la Interlaken²⁰ (18-19 februarie 2010)

potrivit calificărilor pe care acestea le-ar primi în sistemele de drept naționale. Tocmai de aceea, hotărârile instanței europene de contencios al drepturilor omului au nu numai rolul de a soluționa cauzele cu care ea este sesizată, ci și pe acela ca, pe un plan mai larg, să clarifice, să salvgardeze și să dezvolte normele Convenției, contribuind astfel la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care acestea și le-au asumat în calitatea lor de Părți contractante la Convenție” (C. Bîrsan, op. cit., p. 1574-1575).

¹⁶ (http://www.assembly.coe.int/Communication/20101109_arretsCE_F.pdf)

¹⁷ O. Surdescu, Considerații privind procedura hotărârii „pilot” în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (<http://drept.ucv.ro/RSJ/Articole/2010/RSJ2/Surdescu.pdf>).

¹⁸ „De fapt, art. 61 alin. (1) din Regulament, codificând în mod expres o tehnică deja consacrată în jurisprudența Curții încă din anul 2004, adaugă la textul Convenției un tip de hotărâri cu efecte speciale atât asupra situației reclamanților, cât și asupra statului-pârât. (...) Cu toate că nu este neobișnuită (*inedită* – *s.n.*; e.g. procedurile extraconvenționale ale ONU) semnalarea unor «încălări grave și serioase ale drepturilor omului» și nici luarea unor măsuri generale ca obligație a statului în executarea unei hotărâri, tehnica hotărârilor «pilot» folosită de Curtea Europeană este unică, purtând, de fapt, amprenta sistemului consacrat de Convenție și mai ales de jurisprudența proactivă a Curții de până acum” (B. Selejan-Guțan, op. cit., p. 80).

¹⁹ (http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/6AC1A02E-9A3C-4E06-94EF-E0BD377731DA/0/REGLEMENT_EN_2012.pdf)

²⁰ (http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/capacitybuilding/Source/interlaken_declaration_en.pdf). În cuprinsul Declarației de la Interlaken (18-19 februarie 2010) este prezent și un plan de acțiune referitor la chestiuni punctuale semnificative pentru buna funcționare a mecanismului jurisdicțional european de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum cele relative la plângerile individuale

privind viitorul Curții. Atunci s-a solicitat Curții „să dezvolte standarde clare și previzibile pentru procedura hotărârii „pilot”, mai cu seamă în privința selectării cererilor, procedurii de urmat și examinării cauzelor amânate”. Printre altele, Regula 61 stabilește următoarele: Curtea va consulta reclamantul și Guvernul Statului vizat și orice alte părți implicate înainte de inițierea procedurii; Curtea trebuie să identifice tipul de „măsuri de remediere” pe care statul în cauză este obligat să le ia la nivel național; poate impune un termen-limită pentru adoptarea acestor măsuri; poate amâna examinarea cauzelor similare care sunt pe rolul Curții până la adoptarea măsurilor de remediere; acordurile amiabile trebuie să cuprindă și măsuri generale și de redresare (căi de atac) pentru alți reclamanți potențiali; în cazul în care Statul vizat nu reușește să se conformeze unei hotărâri „pilot”, Curtea va relua examinarea cauzelor suspendate, dar cu respectarea condiționalității impuse de § 6 din Regula 61, și anume atunci când „interesele unei bune administrări a justiției” reclamă o atare reluare.

Procedura „pilot”²¹ are trei scopuri: să ajute cele 47 de state membre ale Consiliului Europei care au ratificat Convenția să rezolve problemele/disfuncționalitățile sistemice sau structurale existente la nivel național, prin măsuri generale și individuale; să „ofere” Statelor Părți la Convenția europeană a drepturilor și libertăților fundamentale, cu titlu exemplificativ, mijloace procedurale-remediu pentru situațiile în care sunt încălcate drepturi și libertăți statuate la nivel convențional; să ajute Curtea de la Strasbourg să examineze mai eficient și mai rapid cauzele aflate pe rol, prin reducerea numărului de cauze similare, de obicei complexe, pe care ar urma să le examineze în detaliu.

IV. Hotărârile „pilot” în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului: cauza *Burdov c. Rusia*

Procedura „pilot” și-a început în mod oficial existența în cursul anului 2004, odată cu celebra hotărâre „pilot” pronunțată în cauza *Broniowski c. Polonia*²² vizând domeniul proprietății. Problema de drept invocată în speță a constituit-o atingerea adusă dreptului de proprietate al reclamanților prin ineficiența sistemului de despăgubire proiectat de Polonia în vederea reparării prejudiciului cauzat unui număr de aproximativ 80.000 de persoane, ca urmare a pierderii proprietăților (ce fuseseră încorporate în Uniunea Sovietică) în condițiile retrasării frontierei

---

adresate Curții, implementarea efectivă a instrumentului internațional european la nivel național, cauzele repetitive, procedura „filtrării” cauzelor, misiunea Curții etc.

²¹ Instanța jurisdicțional europeană recurge la procedura „pilot” în urma unor cauze repetitive ce-și au izvorul într-o disfuncționalitate a uneia (sau mai multora) dintre „componentele ordinii statale interne”. „Prin *cauze repetitive* înțelegem acele cauze generate de plângeri individuale împotriva aceluiași stat, formulate de persoane diferite, fără legătură între ele, dar care reclamă încălcări similare (nu neapărat identice) ale drepturilor omului, de natură să contureze o disfuncționalitate sistemică într-un anumit «domeniu de activitate» al statului. După un număr suficient de cauze repetitive, în care a atras atenția asupra problemei de sistem, în considerentele hotărârilor sale, în cazul lipsei de reacție a statului la criticile formulate, Curtea urmează să selecteze o cauză reprezentativă în care va pronunța o hotărâre «pilot» [C. *Drăgușin*, Cauzele „pilot” la Curtea Europeană a Drepturilor Omului și reverberațiile acestora asupra României, în special în problema restituirii proprietăților, în Dreptul nr. 12/2010 (anul XXI), p. 137].

²² Hotărârea din 22 iunie 2004, cererea nr. 31443/96 (<http://www.jurisprudencedo.com>). Curtea a apreciat că statul polonez a lipsit de orice eficiență drepturile reclamantei, fără a încerca vreo soluție de a le da satisfacție concretă și că este nevoie să se adopte măsuri generale, prin căi legislative și administrative, pentru asigurarea despăgubirii efective și într-un timp rezonabil a celor îndreptățiți la compensații.

statului polonez după cel de-al Doilea Război Mondial. Disfuncționalitatea identificată de Curte era reprezentată de faptul că, deși li se recunoștea dreptul de a fi despăgubite, în fapt, din cauza unor deficiențe de reglementare și aplicare a legii, persoanele îndreptățite nu intrau în mod efectiv în posesia sumelor de bani cuvenite cu titlu de justă despăgubire. De aceea, statului polonez îi era reamintit faptul că trebuie să garanteze, prin măsuri legale și practici administrative corespunzătoare, respectarea și valorificarea, în mod real și efectiv, a „dreptului de a fi creditat” invocat de persoanele prejudiciate. La scurtă vreme (în anul 2005), pentru a se alinia exigențelor CEDO, Statul polonez, prin intermediul Parlamentului, a adoptat o lege în care erau instituite două modalități alternative – lăsate la opțiunea persoanei vătămate – de realizare a „dreptului de a fi creditat”, și anume: posibilitatea alegerii variantei de a fi îndestulat prin *compensare* (în urma vânzării la licitație publică a unui bun imobil aflat în patrimoniul statului), respectiv posibilitatea „îmbrățișării” variantei de a primi o *indemnizație*, cu mențiunea că ambele (compensarea și indemnizarea) erau plafonate la 20% din valoarea bunului. Ulterior, Curtea socotind măsura plafonului imaginat de statul polonez ca fiind una fundamentată pe interesul public și proporțională²³, Comitetul de Miniștri – la sesiunea din septembrie 2009 – a emis rezoluția finală care a consfințit executarea hotărârii „pilot” în cauza *Broniowski c. Polonia*.

Un domeniu în care instanța de la Strasbourg a găsit prin intermediul procedurii hotărârilor „pilot”, de asemenea, probleme sistemice importante este cel al dreptului-garanție al procesului echitabil statuat de art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului. Astfel, relativ recent, în cauza *Burdov c. Rusia*²⁴, Curtea a identificat o disfuncționalitate sistemică concretizată în neexecutarea hotărârilor judecătorești sau executarea lor cu întârziere, impunând statului rus un termen de 6 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii, în care să adopte măsuri de natură să asigure „dreptul de acces la justiție” al reclamantului (*lato sensu*, incluzând în conținutul său și executarea într-un termen rezonabil a hotărârilor judecătorești pronunțate în procedura internă) ca o componentă de prim rang a „procesului echitabil”.

În cauza *Burdov c. Rusia*, starea de fapt²⁵ este circumscrisă la cazul unui cetățean rus, Anatoly T. Burdov (născut în 1952, Sahti, regiunea Rostov) care la data de 1 octombrie 1986 a fost solicitat de către autoritățile militare ruse să acorde asistență în cadrul operațiunilor de urgență efectuate ca urmare a dezastrului de la centrala nucleară Cernobil. Asistența sa efectivă s-a finalizat la data de 11 ianuarie 1987, iar drept consecință nefastă s-a îmbolnăvit din cauza expunerii prelungite la emisiile radioactive. Având în vedere acest din urmă considerent, el era îndreptățit la acordarea a numeroase beneficii sociale de către autoritățile ruse competente. Însă, deoarece acestea nu au fost capabile să acorde respectivele beneficii cuvenite în quantumul prevăzut de lege și într-un termen rezonabil, reclamantul le-a acționat în justiție, în numeroase rânduri (începând cu anul 1997), la instanțele de judecată din ordinea internă. Deși instanțele

²³ CEDO, cauza *Witkowska-Tobola c. Polonia*, decizia de radiere de pe rol din 4 decembrie 2006, § 64-68, în C. Drăgușin, op. cit., p. 143.

²⁴ CEDO, cauza *Burdov c. Rusia*, hotărârea din 15 ianuarie 2009 (definitivă la 4 mai 2009). Pentru situații de disfuncționalitate structurală referitoare la executarea cu întârziere sau neexecutarea hotărârilor judecătorești pronunțate în ordinea juridică internă ucraineană și moldovenească, a se vedea CEDO, cauza *Yuriy Nikolayevich Ivanov c. Ucraina*, hotărârea din 15 ianuarie 2010; cauza *Olaru c. Republica Moldova*, hotărârea din 28 octombrie 2009.

²⁵ Utrecht School of Law, Netherlands Institute of Human Rights ([http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/...](http://sim.law.uu.nl/sim/caselaw/Hof.nsf/)).

au dat câștig de cauză pretențiilor reclamantului, hotărârile judecătorești au rămas neexecutate sau executate cu întârziere.

De menționat este și faptul că prima hotărâre de condamnare (hotărârea din 7 mai 2002) a Statului rus la CEDO îl are ca protagonist tot pe Anatoly T. Burdov²⁶, instanța europeană de contencios al drepturilor omului socotind judicios, în cuprinsul ei, că au fost încălcate – prin neluarea măsurilor necesare executării hotărârilor judecătorești de către autoritățile statului rus o perioadă îndelungată de timp (ani de zile) – art. 6 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1 Adițional la Convenție.

Între timp, reclamantul a obținut, în ordinea juridică internă, alte hotărâri judecătorești în favoarea sa, și anume hotărârea Tribunalului orașenesc Sahti din 17 aprilie 2003 (definitivă la 9 iulie 2003), însă executată efectiv doar la 19 august 2005; hotărârea aceluiași Tribunal din 4 decembrie 2003 (definitivă la 15 decembrie 2003), dar executată efectiv numai la 18 octombrie 2006; hotărârea Tribunalului din 24 martie 2006 (definitivă la 22 mai 2006), însă executată în totalitate numai la 17 august 2007; două alte hotărâri ale Tribunalului Sahti din 22 mai 2007 și 21 august 2007 au fost executate adecvat la 5 decembrie 2007, respectiv 3 decembrie 2007.

În noua sa cerere²⁷ adresată instanței de la Strasbourg, Anatoly Burdov a adus în atenție ineficiența autorităților competente în materie ale Statului rus în a se conforma, într-o manieră concretă și efectivă, deciziilor instanțelor judecătorești interne pronunțate în favoarea sa, invocând (din nou) nerespectarea art. 6 CEDO și a art. 1 din Protocolul nr. 1 Adițional la Convenție.

Cu privire la art. 6, Curtea Europeană a precizat faptul că, după ce a analizat – în lumina principiilor generale aplicabile – perioadele de întârziere în executarea celor 5 hotărâri, a ajuns la concluzia că primele trei (2 ani și o lună; 2 ani și 10 luni; 1 an și 3 luni) nu sunt compatibile cu exigențele Convenției în materie de executare a deciziilor judiciare definitive și „aduc atingere substanței dreptului de acces la justiție al reclamantului”. Referitor la ultimele două perioade de întârziere în executarea hotărârilor judiciare interne (6, respectiv 3 luni), instanța jurisdicțională europeană a socotit că întârzierile „nu întrunesc caracterul de nerezonabilitate”. Astfel, Curtea a hotărât că, prin întârzierea în executarea hotărârilor Tribunalului orașenesc Sahti din 17 aprilie 2003, 4 decembrie 2003 și 24 martie 2006, autoritățile ruse nu au respectat „dreptul la o instanță” al reclamantului, încălcând art. 6 § 1 – Dreptul la un proces echitabil (*stricto sensu*).

Referitor la art. 1 din Protocolul nr. 1, instanța de la Strasbourg a socotit, luând în considerare aspectul potrivit căruia hotărârile definitive și executorii pronunțate în favoarea reclamantului au creat un „drept la creditare” legitim – considerat drept un atribut al proprietății (*jus possidendi, usus*) în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 – că întârzierea prelungită a autorităților ruse în îndeplinirea dispozitivului hotărârilor a adus atingere dreptului reclamantului la folosirea în bune condițiuni a sumelor de bani [bunurilor (*lato sensu*)] care i se cuvin, drept pentru care a constatat transgresarea art. 1 din Protocolul nr. 1 Adițional la Convenție.

De asemenea, din oficiu (dar având în vedere și invocarea în alte cauze similare a lipsei unor remedii interne efective pentru domeniul neexecutării sau executării cu întârziere a deciziilor judecătorești), Curtea a analizat posibila incidență a art. 13 – Dreptul la un recurs efectiv²⁸ – în speță. Examinând situația faptică concretă, a ajuns la concluzia că ordinea juridică

²⁶ CEDO, cauza *Burdov c. Rusia* (nr. 1), cererea nr. 59498/00.

²⁷ CEDO, cauza *Burdov c. Rusia* (nr. 2), cererea nr. 33509/04.

²⁸ Potrivit art. 13 din Convenție „Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci

internă rusă nu se „bucura” de o reglementare în materia „recursului efectiv”, fie el preventiv sau compensatoriu, care să permită o îndreptare a situației invocate, respectiv o despăgubire adecvată și suficientă în situația încălcărilor exigențelor Convenției privind executarea hotărârilor judecătorești pronunțate împotriva statului sau entităților sale.

Totodată, instanța europeană a considerat adecvat să recurgă la aplicarea procedurii hotărârii „pilot” – în această cauză cu care a fost sesizată – având în vedere natura recurentă și persistentă a problemelor (disfuncționalităților) evidențiate, numărul mare al persoanelor afectate de ele (inclusiv potențialele victime care pot recurge, în viitor, la serviciul public rus de justiție) și nevoia urgentă de a le asigura o „cale-remediu internă” rapidă și adecvată. În viziunea Curții, îngrijorările semnificative aduse în prim plan și constatările efectuate de deosebitele autorități și instituții, la nivel național și internațional, sunt în consonanță cu cele peste 200 de hotărâri CEDO ce subliniază problemele structurale în discuție²⁹. Aceste chestiuni nu au afectat numai victimele de la Cernobil, ca în situația din cauza *Burdov c. Rusia*, ci și alte grupuri vulnerabile însemnate din populația Rusiei: în acest sens stau măturie neexecutarea deciziilor judecătorești în cazurile privind plata pensiilor, alocațiilor de copii, compensațiilor pentru prejudiciul suferit în timpul îndeplinirii serviciului militar sau pentru anchetarea penală greșită a anumitor persoane.

Astfel, Curtea a considerat că, în lumina propriei examinări și a celorlalte documente aflate în posesia sa, încălcările găsite reflectă „o disfuncționalitate structurală persistentă”, fapt pentru care situația trebuie să fie catalogată drept „o practică statală incompatibilă cu dispozițiile Convenției” – ce presupune, în vederea remedierii, implementarea unor măsuri complexe și comprehensive, posibil de natură legislativă și administrativă, cu participarea diferitelor autorități de la nivel federal și local. După cum, în lumina respectului datorat și art. 13, instituirea unui recurs intern efectiv și autentic sau a unui sistem de remedii specifice fiecărei situații în parte, care să asigure o despăgubire îndestulătoare și eficientă unui număr larg de persoane prejudiciate de atare violări (precum neexecutarea sau executarea cu întârziere, deci defectuoasă a deciziilor judiciare interne), este „o obligație pozitivă” de rezultat (*s.n.*) ce trebuie îndeplinită în termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii în speță³⁰.

---

când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale”. Cu alte cuvinte, art. 13 „impune existența unui recurs intern ce abilitează instanța națională competentă să examineze conținutul plângerii întemeiate pe o dispoziție a Convenției și să ofere o reparație adecvată” (CEDO, cauza *Kaya c. Turcia*, hotărârea din 19 februarie 1998, § 106).

²⁹ Ea a subliniat, cu îngrijorare profundă, că violările drepturilor omului constatate prin prezenta hotărâre s-au produs la doar câțiva ani distanță de prima sa hotărâre din cauza *Burdov c. Rusia*, hotărârea din 7 mai 2002 (fără a impune la acea vreme Rusiei, în lumina art. 46, obligația de a adopta de urgență, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, măsurile preventive și reparatorii necesare înlăturării deficiențelor constatate). De asemenea, a reafirmat că neexecutarea sau executarea cu întârziere a deciziilor judiciare interne se înfățișează ca o problemă recurentă în Rusia, care a condus la un număr de peste 200 de hotărâri CEDO de condamnare a statului rus (de la prima cauză *Burdov c. Rusia*), cu precizarea că un număr de aproximativ 700 de cauze cu același obiect sunt *pendinte* în fața Curții, cauze care – în anumite situații – ar fi în măsură să determine Curtea să constate un „al doilea set de violări a drepturilor omului” ca cele găsite în situația prezentă examinată.

³⁰ Curtea a hotărât suspendarea (pe o perioadă de 1 an de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri „pilot”) a procedurilor în noile cereri adresate ei cu același obiect (în număr de 1189). Cu toate acestea, din respect pentru cererile depuse înainte de hotărârea „pilot”, ea a luat o altă optică, statuând în fiecare dintre ele faptul că statul rus se află sub obligația de a asigura un remediu autentic – suficient și

V. Rezultatul pronunțării hotărârii „pilot” în cauza *Burdov c. Rusia*: măsuri individuale și măsuri generale întreprinse de Statul rus în vederea executării întocmai a hotărârii

1. Măsuri individuale

În vederea conformării obligațiilor cuprinse în conținutul hotărârii „pilot” în cauza *Burdov c. Rusia*, autoritățile ruse au remediat, în termenul prescris de Curte, toate deficiențele reclamate de justițiabilii ruși în cererile adresate instanței europene și comunicate Statului rus. Raportat la situația cauzelor suspendate de la soluționare, măsurile – în direcția executării deciziilor judiciare interne – au fost luate pentru a restabili drepturile unui număr de 861 de reclamânți, culminând cu acorduri pe cale amiabilă, cu comunicarea declarațiilor unilaterale ale Guvernului rus în sensul afirmării disponibilității în efectuarea plăților sumelor de bani datorate în temeiul hotărârilor judecătorești interne (ce constau în „echivalentul” prejudiciului efectiv produs – *damnum emergens*) și a celor datorate ca urmare a daunelor suferite prin întârzierea sistematică în onorarea lor (ce constau în „echivalentul” beneficiului nerealizat – *lucrum cessans*). La 3 august 2011, Curtea Europeană, achiesând la angajamentele și măsurile concrete luate de Statul rus pentru remedierea disfuncționalităților, a scos de pe rol 785 de cereri similare a căror procedură era *pendinte* în fața ei³¹.

2. Măsuri generale

Ca urmare a constatărilor instanței europene de contencios al drepturilor omului, în cuprinsul hotărârii „pilot” în cauza *Burdov c. Rusia*, un remediu intern efectiv al încălcărilor relative la durata excesivă a executării (neexecutării) deciziilor judiciare interne a fost introdus în legislația Federației Ruse. Astfel, la 4 mai 2010 a intrat în vigoare Legea nr. 68-FZ din 30 aprilie 2010 privind „compensițiile pentru violările dreptului la un proces într-un termen rezonabil”, alături de alte legi federale care instituiău modificări ale legislației existente până atunci în Federația Rusă în materia executării deciziilor judiciare și a desfășurării cu celeritate a procedurilor³².

adekvat – într-un termen de 1 an de la data la care hotărârea a devenit definitivă tuturor victimelor neplății sau plății cu întârziere nerezonabilă a debitelor datorate lor, ca urmare a unei decizii judecătorești, de autoritățile statului rus (optica instanței va fi aplicată la toate cererile prelabile pronunțării Hotărârii „pilot” în cauza *Burdov c. Rusia*, iar în cazul celor ajunse în faza comunicării Guvernului statului reclamat în baza art. 54 § 2 lit. b), procedurile contradictorii vor fi de asemenea suspendate).

În baza art. 41 (privind acordarea unei satisfacții echitabile), apreciind că sentimentul de frustrare al reclamantului a fost amplificat de întârzierea culpabilă a autorităților statale competente în materie să onoreze debitul consfințit prin decizii judecătorești interne, instanța europeană de contencios al drepturilor omului a mărit cuantumul sumei de bani acordată cu titlu de satisfacție echitabilă și, totodată, i-a acordat suma de 6.000 euro cu titlu de daune morale.

³¹ Hotărârea „pilot” din 15 ianuarie 2009 pronunțată în cauza *Burdov c. Rusia* (nr. 2), cererea nr. 33509/04 (<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1896568&SecMode=1&DocId=1771078&Usage=2>).

³² În cadrul Lucrărilor Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept (sesiunea din 15-16 decembrie 2006, documentul CDL-AD 2006. 036), Comisia de la Veneția a adoptat un „Studiu privind eficiența acțiunilor interne în materie de durată excesivă a procedurilor” din care se poate reține o clasificare a acțiunilor posibil a fi inițiate în cazul unei durate presupus excesive, respectiv: a) din punct de vedere al obiectului: acțiuni preventive sau de accelerare (ce vizează scurtarea duratei procedurilor pentru a evita ca acestea să devină excesive) și acțiuni în despăgubiri (ce oferă persoanelor interesate o despăgubire pentru

Scopul acestor „reforme” legislative a fost acela de a îmbunătăți semnificativ legislația și sistemul judiciar intern în vederea unei asigurări cât mai eficiente a protecției drepturilor cetățenilor ruși la nivelul ordinii juridice naționale și, bineînțeles, în vederea diminuării cererilor adresate instanței jurisdicționale europene³³. La scurt timp după implementarea reformei legislative, autoritățile din Federația Rusă au întreprins o serie de măsuri pentru asigurarea unei uniforme aplicări a legii privind compensațiile, respectiv pentru crearea unei practici judiciare unitare în materie³⁴.

VI. Concluzie

Prin pronunțarea de „hotărâri «pilot»”, instanța de la Strasbourg ajută – prin „liniile directoare” pe care le trasează pentru înlăturarea viitoare a disfuncționalităților sistemice existente (și constatate) în ordinea juridică națională a Statelor Părți la Convenție – autoritățile specializate statale să recurgă la cele mai bune „soluții-remediu” pentru realizarea drepturilor și libertăților resortisanților. Statele sunt cele care aleg modalitățile concrete considerate de ele ca fiind cele mai eficiente în a atinge obiectivele circumscrise prin hotărârea „pilot”, însă, cu toate acestea, instanța europeană este cea care enumeră punctual sarcinile generale de îndeplinit

întârzierile care deja există, fie că procedura este în continuare în derulare sau este finalizată); b) din punct de vedere al reparației oferite: acțiuni pecuniare (ce o oferă o reparație financiară pentru prejudiciul suferit material și/sau moral) și acțiuni nepecuniare (ce oferă o reparație morală – recunoașterea încălcării); c) din punct de vedere al stadiului procedurii în care pot fi utilizate: acțiuni ce pot fi inițiate atât pentru procedurile în derulare, cât și pentru cele finalizate și acțiuni ce pot fi inițiate doar pentru procedurile în derulare (de exemplu, acțiunea în accelerare nu va avea nicio utilitate în cazul unei proceduri finalizate, situație în care partea interesată ar putea introduce doar o acțiune în despăgubiri pentru prejudiciul cauzat ca urmare a duratei excesive a procedurii).

³³ La 23 septembrie 2010, Curtea Europeană a pronunțat hotărârile în cererile nr. 27451/09 și 60650/09 (cauza *Nagovitsyn și Nagiev c. Rusia*), respectiv în cererile nr. 26716/09, 67576/09 și 7698/09 (cauza *Fakhretdinov și alții c. Rusia*) în care a statuat faptul că victimele duratei excesive a procedurilor judiciare și ale neexecutării hotărârilor instanțelor jurisdicționale interne trebuie să parcurgă, prealabil adresării instanței europene, noile „căi-remediu” introduse în legislația Federației Ruse.

Totodată, câțiva reclamânți (A.L. Balagurov, cauza *Balagurov c. Rusia*, cererea nr. 9610/05; T.M. Zavyalova și O.A. Stepanova, cauza *Zavyalov c. Rusia*, cererea nr. 45236/04 etc.), ale căror cereri au fost suspendate ca urmare a pronunțării hotărârii „pilot” în cauza *Burdov c. Rusia*, au socotit adecvat să recurgă la noile „remedii” introduse în legislația rusă înainte de pronunțarea Curții în cererile lor. Astfel, la 2 decembrie 2010 instanța de la Strasbourg a scos de pe rol (în baza art. 37 din Convenție) cererea nr. 9610/05, cauza *Balagurov c. Rusia*, precizând că reclamantul a recurs cu succes la „remediul” pus la dispoziție de statul rus: „subliniind aspectul că instanța judiciară internă a examinat cererea nr. 9610/05 privind acordarea compensațiilor convenite în conformitate cu criteriile convenționale, a constatat încălcarea dreptului reclamantului la executarea deciziilor judiciare interne într-un termen rezonabil și i-a acordat o compensație asemănătoare celei acordate de ea pe tărâmul art. 41 (satisfacție echitabilă) din Convenție în cazuri similare”. Concluzionând, Curtea a socotit că hotărârea instanței interne în cauza *Balagurov c. Rusia* a întrunit cerințele hotărârii „pilot” și că despăgubirea acordată a fost plătită într-o perioadă de timp conformă exigențelor Convenției în această materie.

³⁴ Într-adevăr, pentru interpretarea și aplicarea uniformă a Legii compensațiilor de către instanțele judiciare interne, Plenul Curții Supreme de Justiție a Federației Ruse și Curtea Comercială Supremă a Federației Ruse au adoptat Deciziile nr. 30 și 64 din 23 decembrie 2010 privind Aspectele problematice concrete izvorâte din aplicarea Legii compensațiilor.

în vederea executării întocmai și cu bună-credință (*bona fide*) a respectivei hotărâri. Astfel, „hotărârea «pilot»” se înfățișează ea însăși ca un autentic remediu indirect efectiv pentru încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către state.

Așa cum subliniau – în cuprinsul Comentariilor ulterioare la Declarația de la Interlaken – și o serie de organizații neguvernamentale internaționale³⁵, mai mult de 83% din cele peste 12.000 de hotărâri pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în decursul ultimilor 50 de ani au constatat cel puțin violarea unui articol din cuprinsul Convenției de către statele membre. De aceea, se desprinde cu certitudine concluzia că o implementare mai eficientă a garanțiilor convenționale la nivel național ar însemna o protecție mai eficientă și un respect mai profund pentru drepturile și libertățile omului din întreaga Europă. Totodată, s-ar reduce în mod semnificativ necesitatea justițiabililor de a recurge la instanța europeană de contencios al drepturilor omului.

In concreto, „întreprinderea de «măsuri active» de către parlamentele naționale și conceperea de «politici publice» de către guvernele statelor membre, în direcția implementării Convenției în «ordinea juridică națională», sunt indispensabile pentru a conferi semnificație practică principiului subsidiarității – în conformitate cu care responsabilitatea principală pentru asigurarea respectării «exigențelor» instrumentului european de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului revine statelor membre”³⁶.

---

³⁵ Amnesty International, the AIRE Center, the European Human Rights Advocacy Centre, the International Commission of Jurists, Interights, Justice and Liberty in „Council of Europe: Comments on follow-up of the Interlaken Declaration”, December 2010 (<http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR61/018/2010/en/pdf>).

³⁶ (<http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR61/018/2010/en/pdf>, p. 5-6).